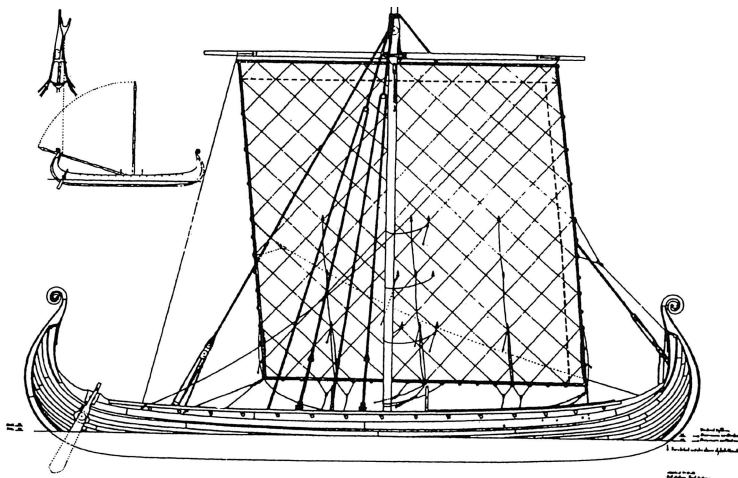

Vikingaskeppet Bjork

Det är ingen utopisk tanke att det skulle finnas ett vikingaskepp på Sollerön med hänsyn till den historiska bakgrund som finns på ön. Direkta fynd av skepp från denna tid är inte kända här även om man tidigare anträffat fragment av båtspant med uråldrig byggteknik i förkastningssänkan nedom kapellplatsen mellan Bengtsarvet och Utanmyra.

Den första konkreta idén till en vikingabåt på Sollerön tillkom under något märkliga omständigheter. Under en resa till Australien fann Sören Hedberg från Gesunda till sin häpnad, att i vatten omkring staden Cairns invid Stora barriärrevet på nordöstra delen av Australien seglade ett vikingaskepp. Ägaren var en norrman som låtit bygga detta vikingaskepp efter norsk förebild och som han använde i turisttrafik på platsen. När turismen kunde gynnas av ett sådant skepp på en så avlägsen plats - varför skulle inte Sollerön som så påtagligt hade en framträdande roll i Dalarnas vikingakultur kunna visa upp ett liknande skepp?

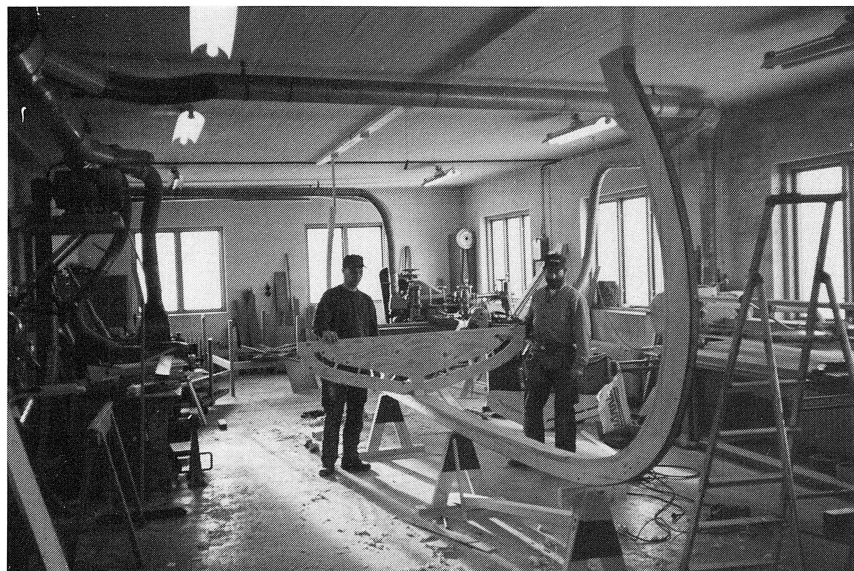
Sören Hedberg lade fram idén vid ett möte med turistföreningen i Mora i början av 1990-talet. Tanken var då att utnyttja den kunskap i båtbyggeri som av tradition fanns på Sollerön och där låta bygga en fullskalig modell efter något av de norska vikingaskepp som anträffats och som i restaurerat skick finns på museum på Bygdøya invid Oslo. Hedberg hade besökt museet och därefter utvecklat sin idé. Från början var avsikten att utrusta skeppet med motor och låta det gå i turisttrafik på Siljan.

Osebergsskeppet (anträffat 1904 i gravhög invid Oslofjorden) rekonstruktion - förlaga till ritning som Thorleif Andersson framställde till Bjork. Osebergsskeppet hade 15 par åror som sattes in i översta bordet.

Tanken på den fullskaliga modellen övergavs på ett tidigt stadium och i stället utvecklades tanken på att bygga tre-fyra mindre skepp, en liten armada som med segel och åror kunde göra uppvisningar och beställningsturer. Svårigheter uppstod dock ganska snart, främst av ekonomisk art. Även denna sistnämnda idé måste överges och det slutliga förslaget blev att ett mindre skepp skulle byggas för att sedan dra erfarenhet av detta för att eventuellt senare komplettera med ett eller flera skepp.

Startsvårigheter för projektet löstes genom att bl.a. Sonja Sys och Mats Hjelm i företaget NUAB (Mora Network & Utvecklings AB) medverkade till att byggandet antogs som ett ALU-projekt. Båtvirket anskaffades genom Sollerö Timmer AB där Holger Duhlbo var drivande kraft. Kunnigt folk söktes till projektet och i Mora fanns Thorleif Andersson som var skeppsingenjör och hade erfarenhet av skeppsbygge på västkusten. Något vikingaskepp hade han dock inte varit med om att bygga och detta blev således en fullständig nyhet för honom. Som hans medarbetare anställdes Ingvar Mattsson, Bengtsarvet, David Sundqvist, Kulåra, Thomas Matsson, Venjan och Arne Tämt, Bengtsarvet, samtliga kunniga snickare som hade erfarenhet av båtbyggeri, främst roddbåtar och kyrkbåtar. Som lokal befanns att f.d. Bråmå Anders Olssons snickeri i Gruddbo vara lämplig. Där fanns tillräckligt utrymme och tillgång till maskinell utrustning.

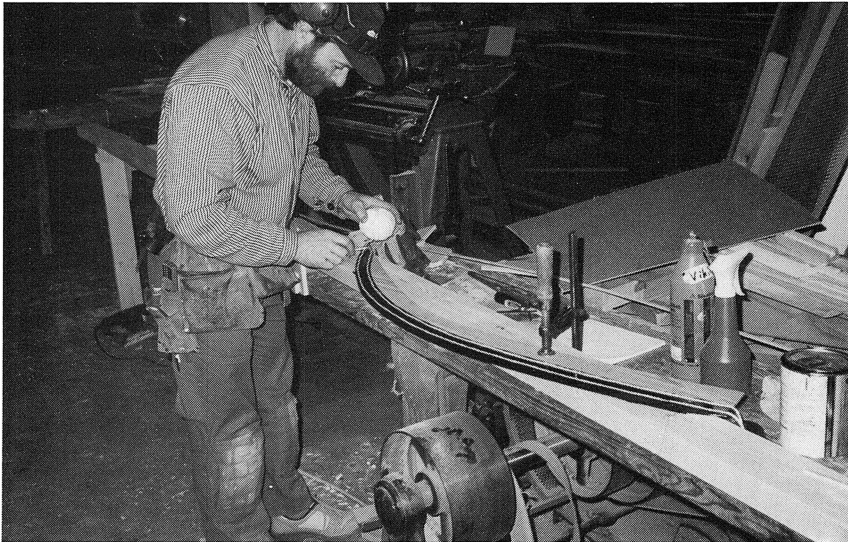

Kölen har sträckts i snickerilokalen och första mallen lagts in. Tomas Matsson och Ingvar Mattsson förevisar.

Thorleif Andersson anskaffade ritningar av Osebergsskeppet från Bygdöymuseet. Detta skepp hade ursprungligen haft en längd av 21,6 meter. Thorleif ritade om skeppet i skala 1:2,7561, vilket gav modellen en längd av 7,84 meter och en bredd av 1,80 meter. Skeppet avsågs att byggas för åtta roddare.

Efter nyårshelgen 1995 var det klart för byggstart i snickeriet i Gruddbo och därefter vidtog en intensiv tid efter kölsträckningen. Av tidsskäl måste de avstå från de traditionellt naturväxta spanten. Det skulle ha gått alldeles för lång tid att söka och välja ut virke till dessa. Det fick bli kontursågade spant av furu. Kvistren furu utgjorde virke till borden. Under byggtiden beslöts att förbättra sjövärdigheten genom att lägga på ett extra bord. Relingen blev därigenom något högre och bredden något större än den ursprungliga ritningen.

Årtullsborden tillverkades efter erfarenheter från kyrkbåtsbyggartraditionen. Man frångick därmed Osebergsskeppet där åorna stack in i hål i översta bordet. Hos Arne Håll i Kulåra tillverkades årtullsborden som är utförda i björk. Åorna är av gran, vilket är något segare virke än furu. Båtspik beställdes från Mustadfors Bruk i Dalsland som svarar för merparten av denna vara i landet. Osebergsskeppet var klinkbyggt och denna teknik

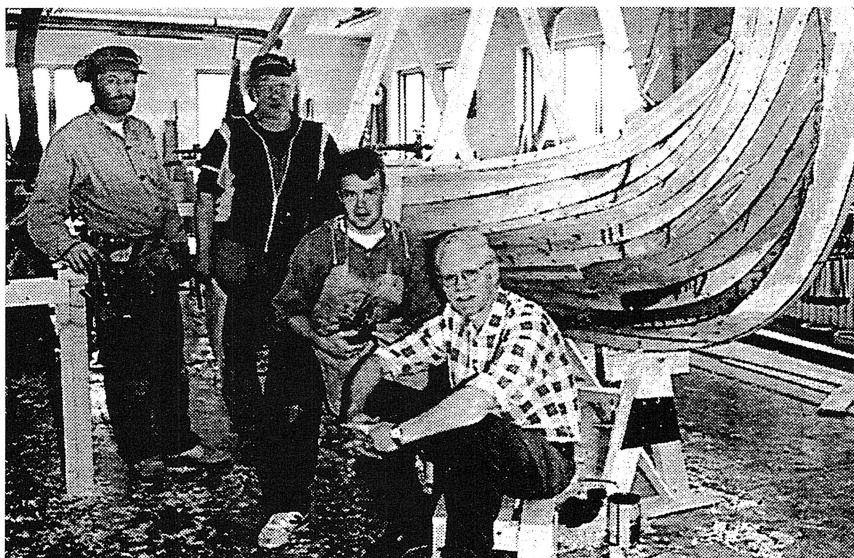

Ingvar Mattsson tätar med bomullsdrv och tjära. Under en tid var projektet traktens största konsument av bomullsvekar.

De understa borden är spikade och Ingvar Mattsson anbringar ett bord på den uppsvängda förstäven

användes även nu. Det norska skeppet var snabbt och användes för kustfart. Det var byggt med höga och elegant svängda för- och akterstävvar (fram- och bakstammar enl. Soll.), ornerade i dekorativa slingor och mönster.

Arbetslaget poserar vid Bjork. fr.v: Ingvar Mattsson, Arne Tåmt, David Sundqvist. Arbetsledaren Thorleif Andersson sittande längst fram.

Under byggnationen uppstod givetvis frågan hur ornamentiken på Solleröskeppet skulle se ut. Thorleif tog kontakt med konstnären Jordi Arkö i Garsås som intresserat sig för forntida konst och som blivit uppmärksammad och berömd bl.a. för sina utställningar om Röde Orm. Arkö blev intresserad och utformade en ornamentik som han betecknar som en siljansvariant av den vikingatida dekorationskonsten. Han hade anträffat stilen på flera ställen, dels från ett ålderdomligt eldhus i Fåsås som hade dörrdekorationer, dels från en gammal spinnkorg från Rättvik och dels fanns mönstret i det bekanta kyrkhärbret från Älvdalen. Ett spänne som hittats vid utgrävningar i Kråkberg hade även detta slingmönster. Jordi Arkö fann att dessa objekt hade samma bildspråk i sina mönster och att det därför var historiskt belagt att det kunde anses representativt för dessa trakter. Jordi Arkö utformade ett förslag med ett eldsprutande ormlikt drakhuvud på framstävven samt en likartad pendang på bakstämven samt med slingor i samma utformning på stammarna.

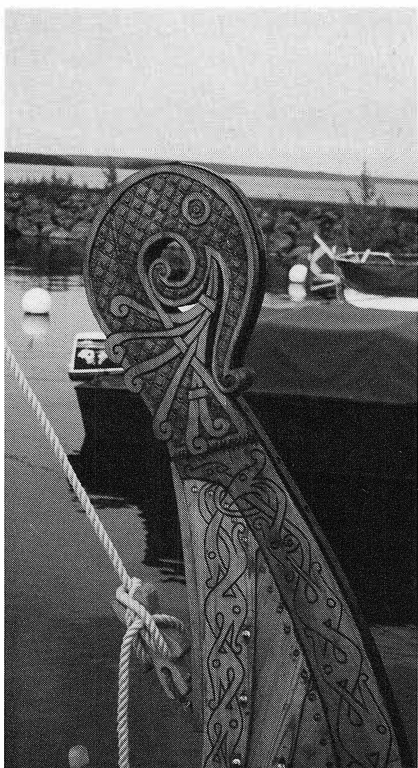

Träsnidaren Bror Markus i färd med att rista in orneringen i framstammen efter Jordi Arkös framtagna mönster.

Träsnidaren Bror Markus i Kulåra fick i uppdrag att efter Jordi Arkös förslag karva in slingorna på skeppet. I detta skede hade beställts en mast från flaggstångsmakaren i Siljansnäs. Masthöjden var 6,0 meter. Segelytan beräknades till 12,37 m² till råseglet. Detta beställdes hos Harald Karlssons Segelmakeri, Rönnäng i Bohuslän. Seglet syddes där i färgerna rött och gult - Mora kommuns färger.

Under byggnationstiden hade skeppet fått arbetsnamn, dels Emma och dels Margita. När byggnationen närmade sig sin fullbordan framställdes flera namnförslag med anknytning till asar och vikingatid. Thorleif Andersson kom slutligen med det namnförslag som arbetsgruppen fann mest tilltalande. Thorleif hade utgått från runan B i de nordgermanska runtecknen och som hade en feminin egenskap för omsorg, ömhet och respekt. Förslaget blev "BJORK", ett forntida namn för Björk. Biarkan är ett äldre namn för Björk i den 24-typiga germanska runraden (berkanan på fornisländska).

I slutet av juni 1995 stod skeppet färdigt. Thorleif Andersson beräknar att det totalt gick åt omkring 3500 arbetstimmar innan skeppet stod klart för sjösättning. Denna bestämdes till den 30 juni 1995. Landshövding Gunnar Björk inbjöds att förrätta invigningen men måste avböja på grund av semester. I sitt ställe sände han förste länsassessor Mats Gunnar Svennung.

Drakhuvudet i förstäven med det eldsprutande gapet utfört i den typiska orneringen från siljanstrakten.

Bjorks smäckra profil sedd från aktern med styråran till höger.

BJORK

BJORK i runskrift enligt Jordi Arkö

Inför en stor skara solleröbor och andra intresserade - cirka 600 personer - som samlats vid båthamnen i Bengtsarvet, förrättade Svennung dopet. Han stänkte mjöd från ett välfyllt kohorn på förstäven och döpte skeppet till "BJORK". Därefter läste han ett doptal i form av en egen drapa till skeppets ära.

*"Skinande skepnad
Vikingaskeppet
Drakprytt och drevat
Drömlika spant
Arkös och Markus
Skönaste slingor
Snart skall hon skjutas
Skyndsamt i sjön
Osebergskeppet
Bygdöys bravurbåt
Tjänat och tjusande
Kärnförebild*

*Thorleifh och Thomas
Ingvar och Arne
David dess likes
Drivit dess drag
Nu skall hon döpas
Dränkas i dricka
Mättas av mjödet
Sedan i spat'
Lycka och välgång
På sjutusen sjöar
Bär din benämning
Bliv här och nu - Bjork"*

Vikingaskeppet Bjork i sitt rätta element i hamnen i Bengtsarvet.

Därefter skedde sjösättningen under salut av trestämmig näverlursfanfar och spelmannsmusik. Thorleif och hans medhjälpare poserade glatt för press och publik. Skulle Bjork hålla måttet? Projektledaren Thorleif hade före sjösättningen högtidligen lovat att han skulle dricka upp allt vatten som läckte in. Skeppet visade sig vara helt tätt, inte en droppe fick han fukta sin strupe med. Dagens besättning som bestod av brödraparen Bälter, Lindgren och Duhlbo försäkrade att Bjork var mycket lättrodd. Styrmannen Ingvar Mattson som sedan satte segel, fann att Bjork gick mycket bra för segel.

Bjorks sjösättning var således en pampig och publik succé. Vid det efterföljande dopgillet på ReLax i Gesunda talades väl valda ord om Bjorks skickliga tillverkare som gett skeppet dess goda egenskaper. Jordi Arkö överlämnade ett kopparstick avsett för mastens vimpel och med namnet i runskrift. Vid gillet lästes ett kväde till Bjork av "dopskalden" Mas Helmer varav några strofer återges:

"Låt den höges sång

ur Eddan

ljuda än en gång

utöver Siljan dal

*Runor skall du finna
rätt uttydda stava
mycket starka stavar
som skaldefadern skar
och guda makter grovo
och de rådandes herre
ristade*

*En forntida klang
ur vikingars och runors rot
från stormars hav
och vilda skyars hot
kom kämpars följe
till Siljans stränder mot*

*De forna tiders seder
slog rot i Soolöns jord
dyrkades Tor och Oden
Balder, Frej och Njord
Dock kämpars vilda färder
mot Gårdarikes land
snart stillades
av Ansgars milda hand*

*Tider komma och tider svinna
åren bakåt flyktar i seklers rum
Bjork har skapats*

sent skall hon försvinna

först när glömskan

blivit stum

Lycka och välgång

önskas Bjork

*på de sju havens vattenbrus
vid färd i framtids minne
och forntids sagoljus*

*Från Gokstad och från Oseberg
i gryningstiders gråa färg
låg handlings verktyg
mot ovisshetens värld
där asagudars mörka lära
drev folk mot okänd färd
mot väster
och i österled*

*Världshavs stormar födde
kraft ur barm och skog
med svärd och frilla drog
de forna vikingar
till Siljans dolda vik
med båtar kraftfullt rodde
vid huvuden av drakar lik*

*Väl blev som röde Orm
i Frans G. Bengtssons kväde
när anades levnad
i stillsam form:*

*Hemma på gården
som såg mig födas
sutte jag hellre
vid surmjölk och bröd”*

Därefter överlämnade kommunalrådet Gösta Frost vikingaskeppet Bjork till Sollerö hembygdsförening att förvaltas på bästa sätt. Bjork har därefter förevisats såväl i vattnet som på land. Bjork har visats upp för kungligheter, hyrts ut till intresserade företag, och på hembygdsgården och i båthamnen har den rönt stor uppmärksamhet från besökande. Vikingaskeppet Bjork är ett gott bevis på Solleröns båtbyggartradition, ett viktigt komplement till öns vikingaprojekt och en påminnelse om vår svunna vikingatida kultur där Sollerön intog en central plats vid Dalarnas vattenleder.

Helmer Nilsson